

LBRIS

We know
books

Ionel Teodoreanu

ULIȚA COPILĂRIEI

BUCUREȘTI, 2025

CUPRINS

BUNICII / 3
ULIȚA COPILĂRIEI / 6
VACANȚA CEA MARE / 19
CEL DIN URMĂ BASM / 42

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**TEODOREANU, IONEL****Ulița copilăriei** / Ionel Teodoreanu. - București : Astro, 2025

ISBN 978-606-8660-80-6

821.135.1

Editura ASTRO

Str. Constantin Bălăcescu, nr. 19

Sector 1, București

Tel./Fax: 021 223 04 51

Comenzi la:

www.cartea-mea.rowww.depozit-de-carti.roEdiția de față reproduce textul după: Ionel Teodoreanu, *Ulița copilăriei*, Editura Cartea Românească, București, 1945.

Textul respectă normele ortografice în vigoare de azi, aprobate de Academia Română.

BUNICII

Era într-un început de primăvară.

În casa bunicilor aceeași tăcere blajină – pe care o știam de mic copil – îmbătrânită parcă.

Pe la geamurile albastrii de noapte, râdeau mării înfloriți, ca niște copii cu obraji clăbuciți de săpun. În depărtare, luna apărea printre nori, ca un zbor luminos de hulub.

În odaia de culcare, adunați în jurul unei măsuțe, stăteau bunicii și cu mine.

Ei jucau cărți: o concină.

Eu, aplecat asupra caietului, cu părul involburat, cu creionul în mână, mă tot gândeam la huluții albi și scriam:

*Corăbioare de hârtie
Cu câte-un alb și fin catarg,
Pe care vântul le răstoarnă;
Ceșcuțe mici de porțelan
Ce cad de sus și nu se sparg.*

Bunica: Concina mare și doi fanți! Piii! Ce mai noroc!...

Zâmbeam și scriam:

*Crenguți de liliac în floare
Pe care-o mână visătoare
A început să le-mpresoare.*

Bunica: Ionel! Spune tu drept: o cafeluță sau o dulceață de caise?

Eu: Și una și alta, mamaie.

Și scriam:

*Dar iar se-mprăștie-n văzduh
Cu palpitări dezordonate,
Aplaudând în chip frenetic,
În loja nopții de-ntuneric,
Cu mâini în alb înmănușate.*

Bunica: Ionel! La noapte să-ți aprind candela?

Eu: Cum vrei mata, mamaie...

Și scriam:

*Pe catifeaua nopții sunt dantelă vie,
Sau printre bucele ei brune, şuviță argintie,
Balet improvizat de lună,
Un foșnitor balet de spumă.*

Bunica: Stăi, că nu mai merge așa; ai luat de două ori cu zece!

Eu (emoționat): Papaie! Hulubii zboară noaptea?

Bunicul (distrat): Nu. Am treflele și concina mică! Aha!

Eu (în gând): Zboară, nu zboară, eu tot scriu:

*Și-mi par
Minuscule căldări de var
În care un pitic zidar
Amestecă lumina lunii,*

*Pentru-a clădi în noaptea pură
O zi de-argint în miniatură.*

Închideam ochii, îmi aplecam fruntea pe caiet, surâzându-mi mulțumit...

Bunica: Ionel! Ai s-adormi, măi băiete!

Eu: Eiii, mamaie!

Și iar scriam:

*Dar osteniți de-atât zburdat
Pe o alee din grădină definitiv s-au așezat;
Ș-așa îmi par*

*Un șir de copilași, într-un ietac de pensionat,
Când seara – îmbrăcați în cămășuțe lungi –
Pe pături moi de lână îngenunchează-ncet,
Împreunează mâinile*

Și se închină.

Bunica: Ne culcăm, Ionel?

Eu: Bine, mamaie! Să ne culcăm.

Bunica: Ionel!

Eu: Ce-i, mamaie?

Bunica (zâmbind șiret): Să nu-ți mănânce motanul hulubii!

Eu: Eiii...

Bunica: Noapte bună!

Eu: Noapte bună!

ULIȚA COPILĂRIEI

I

E o umilă și neștiută uliță de margine de târg.

Nu răsfață ochiul cu mlădieri de râu gătite-n salturi de verdeață și nici nu ispitește pasul cu caldarâm sonor. E firavă și goală: e numai pământ și pietre.

Dau năvală celelalte uliți, înghesuite una într-alta, cot la cot, s-ajungă mai degrabă la ulița cea mare, cu pântec de piață, căreia îi duc larma grămădită pe tăvi de piatră.

Ea e pustnică. A strâns pios tăcerea aruncată de celelalte uliți și s-a dat la o parte de ele. Năzuia poate să iasă din târg, să se îndrume departe, spre munți: să fie acolo o potecă prin brădet. Dar au părăsit-o puterile la marginea târgului și s-a lungit la pământ în dreptul bisericii, a câtorva căsuțe liniștite, alături de căsuța bunicilor și a noastră. Acolo a rămas.

...Odinioară, pe meleagurile acestea, stăpânea un sat gospodar. Pe-atunci, ulițele de astăzi erau ale pământului și se numeau brazde și frățește viețuiau, rodind. În satul acela e obârșia târgului, în acele brazde e obârșia ulițelor – obârșii uitate și nesocotite.

Acum, ulițele înstrăinate de pământ s-au învrăjbit: se sfădesc între ele, cât le lasă gura căruțelor și

a trăsurilor și se hărțuiesc, smulgându-și una altea smocuri de colb cărunt.

Ulița mea e pașnică, tăcută. Rareori o tulbură năvala târgului. Prin ea străbat carele cu boi venind de la țară. Convoiul lor tihnit e o rugăciune murmurată cu buzele ei, și colbul care le-nsoțește e un surâs blajin.

Ulițele de căpetenie ale târgului au slujitorii lor: măturători care le piaptână, stropitori care le spală, meșteri care le sulimenesc cu smoală și asfalt.

Ea se slujește singură. Își toarnă apă de ploaie prin uluce; își potrivește părul cu vrăbii; și chipul ei firesc e.

Trufașe de numele lor, celelalte uliți au silit porțile caselor să li-l învețe și să li-l rostească statornic. Și porțile, cu guri de tablă sau de lemn, îl au în toată clipa pe buze.

Ea a șoptit doar casei noastre numele ei. Ploile l-au șters; poarta l-a uitat; și ea l-a uitat.

E o umilă și neștiută uliță de margine de târg.

II

Când a venit pe lume fratele meu cel mic, ulița îl aștepta la poartă. El nu știa: era așa de mic!

Căsuța lui de-atunci era un leagăn alb; palmele mamei erau singura uliță prin care putea pași; ochii mamei – singurele ferestre prin care putea privi. Pe-atunci știa doar să scâncească și se numea Scâncea-Voievod.

A trecut vreme până când, cu mâinile și cu picioarele, a prins să meargă de-a bușilea prin molatica împărăție a covorului.

Acolo a hoinărit, în voie, în tovărășia unui mie-lușel de lemn potcovit cu roțițe, bucălat și fumuriu la trup, ca un strugur de lână. Îl purta prin luncile de țesături, și parcă mai degrabă mielulețul era păstorul, căci el privea doar, iar copilașul păștea covorul, mozolind.

Acolo s-a rătăcit prin codrul picioarelor de scaune și de măsuțe, sălaș al urșilor, al lupilor, al tigrilor și al altor sălbăticiuni de pâslă sau carton.

Acolo a privit cele dintâi păsări și a ascultat cele dintâi ciripiri: muștele cu bâzâitul lor.

Acolo s-a trudit zadarnic să treacă dealurile taburetelor, pe sub care motanul își croia tunel. De câte ori coada motanului, fum alb, n-a încercat pornirea mâniei lui de floare!

Acolo i s-au minunat ochii, privind vântoasa pădure de aur a flăcărilor din sobă potolindu-se, prefăcută în toamnă arămie, moțâind scuturată în rodii de rubin – și adormind cenușă.

III

Copilăria, iscoditoare ca un copil în fața ușii care ascunde pomul de Crăciun, se înălța, în trupul lui, în vârful picioarelor: creștea. Putea urni un scaunel, înhămându-și toată puterea prin brațe: era întâiul avânt.

Putea, urcându-se pe scaunel, să-și moaie degetele în gavanosul cu dulceață de pe măsuță, ca mai apoi, după ce și l-a supt el, să-l întindă și mamei: era întâia dărnicie.

Putea pași singur prin cerdac: era întâia pribegie.

În curând, pașii lui se căzniră prin ogradă; ulița îl privea înduioșată pe sub poartă, făcându-i semne cu portița: îl chema la ea. El nu putea ajunge până acolo. Supărarea curcanului îl speria ca o furtună; se-nnora curcanul în pene – el fugea în cerdac.

Purta rochiță pe atunci și se numea Puiuțu.

IV

Straiele băiețești îi fură întâia armură; chivara de hârtie, întâia coroană; o vargă, întâiul sceptru; și alungarea curcanului, întâia biruință.

În chipul acesta ajunse voievod al ogrăzii: ograda era el. Și i se supuneau toți, căci colții dulăului, care-l însoțea supus, erau pravilă temeinică și temută.

Asemeni tuturor voievozilor, a vrut să întreaacă hotarele care-i îngrădeau puterea. Astfel a ajuns la portiță. Ulița, străjuind în prag, l-a oprit să-l întreaacă. Era prea mare pentru a se mulțumi cu ograda, dar prea mic pentru a se încumeta pe uliță. Gata să

plângă, s-a așezat pe prag. Fără să vrea, mâinile lui au cules pietricele de jos, risipindu-le, ciocnindu-le, ascultându-le: erau șagile șoptite lui de buzele uliții. Și el a uitat plânsul, și a râs, și s-a jucat zile de-a rândul cu buna și bătrâna uliță. Era prietenul ei răsfățat. Ea îi făcea mingi minunate, pe care doar le privea și săreau: vrăbii. Ea îi înălța zmeie mititele, felurit colorate, care zburau fără de vânt și se cârmuiau fără de sfoară: fluturi.

Ea îi dăruia mătăanii de os întortocheat, care se înșirau singure: melci.

Ea, mânuind mâni nevăzute, le juca umbrele prin văzduh ca pe un zid: ciori.

Ea îi zugrăvea, cu cridă, pe acoperișurile caselor, sate pentru păpuși: hulubi.

De Crăciun, ea îl aducea din cer, la poarta casei, pe darnicul Moș Crăciun.

De Paști, ea îi cânta – cu glas tânguitor de clopot – basmul creștin al deniilor, cu blândul Făt-Frumos-Isus și cu Dumnezeu.

...În ochii ei de apă, copilul prețui cerul: jucăria lui de mai târziu.

Era într-un început de April, într-o dimineață din acelea care împrejmuiesc pământul, ca un nimb vioriu – capul unui Sfânt-copil.

Ulița se îmbrăcase cu soare. Copilul ședea în brațele ei.

Îi râdeau ochii, îi râdeau buzele; îi zburda inima în piept, ca un buratec pe iarbă. Ulița îl învățase să privească primăvara. Știa acum că primăvara e o

Duminică a pământului și că florile pomilor sunt drăgălașe ca surâsul unui copilăș din leagăn; căzute de pe crengi, ele tot râd.

Ulița avea și un felinar, pripășit printre rarii ei copaci. În fiecare seară, un moșnegel ghebos venea șchiopătând până la felinar; îi vorbea ceva la ureche, ocrotindu-și vorbele cu mâinile, și felinarul îi răspundea cu o lumina care dăinuia toată noaptea.

Într-o zi, copilul care ședea de la prânz pe uliță văzu pe moșnegel venind ca de obicei. Asemeni moșnegelului, venit pentru felinar, venise și Septembrie pentru copaci. Copilul îi știa numele, dar nu-i știa rostul.

A doua zi, felinarul era stins – copacii aprinși. Ochii copilului nu se dumireau. Chibzuia el: „O fi vorbit oare moșnegelul și copacilor? Dar de ce ard ziua?”

Și ulița l-a învățat că toamna e o lumină blândă, aprinsă de copaci, să fie candelă de veghe pământului trudit.

„Papaie! Papaie!!“

Bunicul venea spre casă. Copilul îi zărise, de departe, punga de hârtie – pe care bunicul uitase s-o ascundă din vreme – și o luase la goană înspre el. Era gata-gata să-i sară în brațe, când se împiedică de o piatră și căzu. Bunicul, deschizând brațele să-l prindă, scăpă jos punga din mână. Copilul, cu

obrajii colbăiți, cu ochii înlăcrimați, începu să scâncească: „Papaie, mi-o ieșit un cucui...” Când se aplecă să-l ridice, să-l mângâie, bunicul îl văzu râzând: ulița îl împăcase, dăruindu-i cireșele risipite din pungă adusă de bunic.

Și ulița și bunicul erau bunicii unui râs de copil.

V

Când l-au trimis părinții la învățătură, ulița l-a întovărășit până la colț; mai mult nu putea. De acolo l-a privit o clipă și s-a întors spre casă, lăsându-l singur.

Pașii lui se sfiau pe celelalte ulițe; ochii îi erau uluiți de vălmășeală, urechile asurzite de larmă; sufletul, înfricoșat.

Și sufletul, fără să-i ceară încuviințarea, s-a furișat acasă.

Când s-a deșteptat din toropeala de care fusese cuprins, trupul îi înghețase pe o bancă, sufletul îi era departe, în brațele uliței.

La școală, își strânse prieteni mici ca și el și-i aduse la joacă pe ulița lui; era așa de prielnică!

De atunci, ulița se înavuți cu o droaie de copii, care de care mai golași, mai zdrențăroși, mai zburdalnici. Iar el, căpetenia lor, odrasla uliței, urmând îndemnul ei, le îndruma joaca spre casa părintească, ferind-o de a se irosi pe ulițe străine.

În fiecare zi, cozonacii și dulcețurile casei pieureau în gurile flămânde, care năpădiseră ograda, ca

vrăbiile. Mama și bunica erau măgulite văzând atâta voieșie în oastea odorului, și o răsplăteau cu ce avea mai bun cămara.

Acum, pe uliță râurea veselia gureșă ca un pârâu în matca lui; și ulița o dăruia căsuței.

Și nu râvnea nimic altceva copilul, decât ce avea: o casă cu părinți și cu bunici; o uliță cu joacă și cu jucării.

Uneori numai pe înserate, când rămânea singur, ascultând șuierele trenurilor străpungând slăvile, ca niște plopi sonori, îi pieria zburdălnicia. Atunci uita de uliță, deși alături de ea. Dorea ceva: nu știa ce.

Copilăria lui creștea spre viață, ca zborul unei ciocârlii spre soare.

VI

Isprăvise liceul.

De mult nu mai ședea în brațele uliții, de mult nu se mai juca pe ea. Era mare. Acum pășea pe uliță, și atât: drumet.

Dorul de pribegie zvâcnea în el ca avântul mării în pânzele unui însuflețit catarg: îngândurându-i ochii, bombănindu-i fruntea, fluturându-i visurile, aplecându-i tinerețea spre viață.

În mersul ei spre casa noastră, ulița nu mai avea tovarăș: era o albie secată.

Urma să plece în țară străină, să-și întregească mintea, să se călească. Dorul de pribegie i se-implinea.

„Ești bărbat de-acum“, îi spuneau părinții. „Tot copil ești, măi băiețelule!“ oftau bunicii.

Era în ajunul plecării. Lăsase pe mama să-i rânduiască lucrurile, și ieșise afară să-și răcorească fruntea în largul vântului.

Zburau cocorii goniți de toamnă, gonind. Cădeau frunzele prea grele de aur pentru istovul crengilor. Apunea soarele, prea greu de lumină pentru creanga zării.

Îl purtau pașii spre poartă. Ajuns acolo, își sprijini coatele de poartă, își cuprinse capul în palme.

Era atâta povară în falnica bucurie care-i umplea sufletul, de-i părea că palmele lui sprijineau un soare de asfințit. Și sufletu-i cânta de nădejdi, ca cerul toamnei de cocori.

Se însera. Prin fața lui, moșnegelul felinarului trecu descoperindu-se: „Drum bun, cuconașule! Să te întorci cu bine!“

Surăse înduioșat moșnegelului: „Să te gălesc sănătos, moș Neculai!...“

Se înserase de-a binelea. Deodată se trezi față în față cu bunicul, care se întorcea acasă. Nu-l auzise venind; tresări. Un scâncet scârțâitor: portița. Bunicul îl privi lung, oftând: „Pleci mâni, măi băiețelule...“ I se strânse inima...

Răsăritul lunii îl prinse tot la portiță. Se apropiau pași grăbiți: era tata. Iarăși scâncetul scârțâitor... Tata intră, îl dezmierdă cu privirea, cu mâinile: „Te duci de-acum, măi băiete...“ I se umeziră ochii.

— ...
— ...

Rămase la portiță, cu ochii înlăcrimați. Uitase de uliță, și ea îi vorbise: „Vezi! Toți vin spre casă, numai tu te duci!“ În lumina lunii o pietricică, zărită printr-o lacrimă, sclipea ca o lacrimă.

Și trupul lui, fără să vrea, se plecă. Și mâinile lui fără să vrea, se opriră deasupra uliții, în locul unde, odinioară, abia ajungea creștetul copilului prea mic să se încumete pe uliță.

Și sufletul lui dezmierdă prin noapte, jos, aproape de pământ, capul unui copil care plângea: Copilăria lui.

VIII

Plecuse de mult.

Bătrâna noastră bucătăreasă vorbea la portiță cu bucătăreasa vecinilor: „Dragul lui băiet! O plâns cuconița de bucurie, când o primit scrisoarea cu portretul lui. Să vezi ce mândrețe de flăcău s-o făcut!“

Ulița asculta.

IX

Veni războiul.

Zile și zile de-a rândul, mașini ferecate, copite de cai, cântece și chiote, goarne și fanfare, răcnete și sudălmi – sfărmară și pângăriră tihna uliții. Se

scofâlcea văzând cu ochii, ca un obraz bolnav – prăpădită.

X

Ieșiseră credincioșii de la denii, din biserica uliții.

Bucătăreasa noastră și cu moș Neculai, fanara-giul, mai zăboviră puțin în prag.

– Mamă Mario! Ce vești mai aveți de la copil?

– Ei, moș Neculai! L-o prins pacostea asta de război și o intrat acolo la oaste!

– I-auzi!

– Doamne-Doamne! Ce pustiu de gând l-o mânat să se suie în mașinile cele care zboară pe sus? Sărăcuțu' de el!

– Să-i ajute Dumnezeu, mamă Mario!

– Să-i ajute, moș Neculai, că amarnic mai plânge cuconița!

În lumina lunii, ulița se făcuse albă, albă...

Pașii bătrânilor răsunară ca bătăi grele de inimă amarătă...

XI

Toi de noapte cărunțită de lună.

Prin fereastra deschisă de la odaia părinților se zărea capul mamei aplecat pe măsuță: scria copilului.

Desigur că în aceeași clipă, copilul, cu capul aplecat pe genunchi, scria mamei – dintr-o cazar-mă, adormită, sau de pe un câmp de luptă, potolit.

Prin noapte țârâiau greierii.

Și ulița asculta, în țârâitul greierilor, ecoul plângător al celor două penițe, atât de îndepărtate, scârțâind două doruri risipite în nemărginirea nopții.

XII

Piuiău cuiburile pe sub streșini. Un cer de primăvară plutea învoit pe apele aurii ale văzduhului, atât de ușor ca l-ai fi spulberat cu o suflare dinadins.

Vântul, dezmiardat de soare, se alinta cald, fumegând de flori prin pomii albi.

Bunicul, așezat pe o bancă, își ștergea ochii cu o mână tremurătoare. O vedenie îi înlăcrimase: ochii copilului, răsărind încercănați în sufletul lui – ca doua zorele pe un zid năruit.

XIII

Vestea se prăbuși în noi ca o ciocârlie fulgerată de soare; la fel pierise copilul, între străini.

Ulița știu. Căci peste puțin, poarta ogrăzii s-a deschis larg, așa cum deschide bocetul o gura de om. Bunicul, în coșciug, își urma nepotul.

Curând, cei rămași, părăseam căsuța; fugeam de acolo.